

ПОВСЯКДЕННА МОВА В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКИХ ФАБЛЮ XIII СТ.

Охріменко О., *аспірант*
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Відтворення мови оригіналу залишається актуальною проблемою філології. Проте, коли ця проблема стосується давніх мов, - до дискусії долучаються й історики, які практикують такий переклад.

Сучасні українські теоретики перекладу звертаються до точності відтворення оригіналу (його змісту, метрики, строфіки і стилю). Як підкреслює І. Качуровський, для радянського періоду було характерне «зведення високої поетичної мови до рівня вуличної балачки» [3, 515], «покращення» тексту «супроти оригіналу» [3, 518-519] тощо. Натомість він пропонує «подвійну оцінку» – точність перекладу, близькість до оригіналу чи першотвору [3, 514].

При перекладі творів середньовічних жанрів слід звернути увагу на соціальну приналежність авторів першоджерела. Так, фаблію – віршована розповідь часів Середньовіччя – має корені у міській культурі. Характеризуючи цей жанр, І. Качуровський відзначив парадокс середньовічного суспільства: рицарство у своїй масі було неписьменне, однак було споживачем високого мистецтва, городяни натомість були грамотні, однак їм бракувало «рафінованості мистецького смаку» [2, 326].

Іншим вагомим фактором при перекладі, на нашу думку, є стан мови того часу, до якої належить оригінал. Такий критерій лягає в основу перекладу М. Стріхи першої частини («Пекла») «Божественної комедії» Д. Аліг'єрі. Він зазначає, що хотів бодай натяком показати живу, не охололу ще «магму» щойно витвореної поетом італійської мови – у поєднанні найрізноманітніших стилів (від найвищого й до низького) і часом навіть у певних хибах щодо сьогоденної усталеної літературної норми [4, 6].

Англійські фаблію високого Середньовіччя залишились поза увагою не тільки українських перекладачів, а й дослідників-медієвістів. До них рідко звертаються, оскільки поряд з ними створені «монументальні» твори рицарської культури, Дж. Чосера та інших поетів, у творах яких унормувалася середньоанглійська мова, стала витонченою. Проте ці твори містять у собі унікальний матеріал: як мовний, так і історичний.

З періоду високого Середньовіччя до сьогодні збереглися лише три анонімні твори – «Пані Сіріц», «Про Лиса та Вовка» та «Країна Кокань». Вони мають свої особливості: відсутня моралізаторська настанова, як у французьких; немає і такого «куртуазного» зв'язку між автором і читачем; використання прямої мови, де вона займає дві третини тексту, або оповіді-монологу тощо.

Переклад середньоанглійських фаблію зроблено нами з оригіналів середньоанглійською мовою. Віршований текст не завжди зберігає ритм вірша чи однаково відтворює рими рядків. Проте він максимально наближений до оригіналу. Лише кілька разів ми відійшли від букви оригіналу, додавши чи забравши щось. Але таким чином текст переспіву стає цікавішим, доступнішим для сприйняття сучасному читачу, широкому загалу, які не вивчали всі аспекти середньовічної ментальності. Детально всі відходи від автентичного тексту, додаткові пояснення подано у примітках.

Як відзначила Олена О'Лір, переклад продовжує тенденцію М. Стріхи, виявлену при дослідженні перекладу «Пекла», зазначену вище. Це помітно вже на рівні орфоєпії: раз у раз натрапляємо на ненормативні наголоси. У лексиці стилістично маркованими одиницями є діалектизми («файно», «батар»), розмовні слівця («жлуктити», «гуляка»), іншомовні запозичення, що відсилають до сучасної доби, - їх ужито з метою осучаснити середньовічний текст і тим надати йому ще більшого комізму, новотвори, певні граматичні неправильності, очевидно, мають служити тій самій меті – відтворити мову анонімних авторів. Хоч тут є великий ризик, що читач сприйме їх просто як мовні помилки [1, С. 107].

Дуже вдалими виявилися застосування у всіх трьох перекладах багатющої української фразеології: скажімо, вислів оригіналу «ласкаво прошу, я завжди чекаю благословення» передано як «чим багаті – тим і раді», «тут ти [дарма] витрачаєш свої зусилля» – «товкти воду в ступі», «жодна людина не знає» – «удень з вогнем шукай», «прокидайтеся та йдіть до утрени» – «хто рано встає, тому Бог дає» [1, С. 110].

Таким чином, при відтворенні повсякденної мови англійських фаблію XIII ст. ми звернули увагу на соціальне середовище, в якому витворювалися ці твори, та на розвиток середньоанглійської мови на час їх створення. Ми вдалися до нострифікації тексту, адаптації українською мовою, використавши мовні помилки та фразеологію як художній прийом. Так, основа перекладу – рівень сприйняття тексту

читачем: сучасний українець має читати цей твір так само «природно», як і середньовічний англієць.

1. Англійські фаблію XIII ст.: Збірка / Перекл. з середньоангл. – К.: Укр. письменник, 2013. – 127 с.

2. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – Кн. I: Література європейського Середньовіччя. – 2005. – 382 с.

3. Качуровський І. Про подвійні критерій оцінки перекладу // Качуровський І. В. Круг понадземний: Світ. Поезія від VI по XX ст.: Переклади. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2007. – С. 514-521.

4. Стріха М. Данте Аліг'єрі та його «Божественна комедія» (у світових та українській вимірах) // Данте А. Божественна комедія: Пекло. – Львів: Астролябія, 2013. – С. 5-45.

Наук. кер. - Рудь М. О., к. іст. н., доцент

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 104-106.